

IM150/TM_B_017 Metody a techniky výzkumu pro bakaláře

(Sylabus v. 1 pro PS 2019)

Vyučující: Michal Tkaczyk, Ph.D. (tkaczyk.muni@gmail.com) – pro individuální konzultace kontaktujte vyučujícího emailem

Anotace

Kurz studenty seznámí s fungováním výzkumu v sociálních vědách s důrazem jak na filozofii vědy, tak fungování a organizaci výzkumu a na praktickou práci se zdroji a daty, s různými typy odborných textů, jejich strukturou a základními logikami výzkumu. Druhá část kurzu studenty seznámí se základními kvalitativními (např. focus group, etnografie) a kvantitativními metodami (např. dotazníkové šetření, obsahové analýzy) využitelnými zejména pro zkoumání (1) aktérů a jejich jednání/publik; (2) (mediálních) obsahů. V kurzu budou diskutovány klíčové koncepty, problémy a rizika, s nimiž se studenti při výzkumu mohou potkat.

Cíle kurzu a výstupy z učení

Cílem kurzu je studentům poskytnout základní vhled a porozumění logice sociálně-vědního výzkumu. Po absolvování kurzu student bude schopen:

- Vyhledat relevantní zdroje a data pro svoji práci
- Popsat rozdíl mezi přehledovými či teoretickými texty a texty empirickými
- Popsat základní logiky výzkumu
- Navrhnout vhodnou metodu výzkumu pro svoji práci a vysvětlit ji
- Popsat limity výzkumných metod, které byly probírané v kurzu

Požadavky na zakončení kurzu

Během semestru musí studenti odevzdat **2 rešerše** ze zadaných odborných textů (za každou mohou dostat až 15 bodů) a na konci semestru absolvovat závěrečnou zkoušku (za 70 bodů). Pro úspěšné absolvování kurzu musí studenti během kurzu získat dohromady minimálně 60 bodů.

Předpokladem úspěšného zakončení kurzu je znalost povinné literatury.

Pro úspěšné zakončení kurzu je třeba během kurzu získat alespoň 60 bodů.

Známky: 60–68 E, 69–76 D, 77–84 C, 85–92 B, 93+ A

Rešerše

Rešerše dokládají jednak obeznámenost se zadanými texty, tak obeznámenost s klíčovými koncepty ve výuce. Rešerši je nutno odevzdat do odevzdávací skříně předemtu v zadaných termínech. Omluvy – s výjimkou skutečně závažných zdravotních problémů – nejsou akceptovány.

Rešerši budeme rozumět souvislé (avšak strukturované) shrnutí teoretického či empirického textu – zachycující (pokud tyto informace v textu jsou):

- Typ textu (teoretický, empirický)
- Téma
- Cíl textu/ cíl výzkumu

- Stručné zachycení struktury textu a autorova postupu (argumentační logiky)
- (Výzkumnou) otázku či otázky
- Shrnutí teoretického argumentu (Jaký je autorův předpoklad? S jakým teoretickým rámcem pracuje? Jaké jsou klíčové koncepty/termíny textu?)
- V PŘÍPADĚ TEORETICKÉHO/PŘEHLEDOVÉHO TEXTU: práce autora se zdroji (jaké typy zdrojů, případně jak je vybírá, porovnává, strukturuje?)
- V PŘÍPADĚ EMPIRICKÝCH TEXTŮ: Metodu, sběr dat (velikost vzorku, způsob výběru) a způsob analýzy.
- Stručné shrnutí výsledků (Co autor/autoři zjistili/i? Co se jim zjistit nepodařilo?)
- V PŘÍPADĚ EMPIRICKÝCH TEXTŮ: Limity a silné stránky zvoleného designu (Přiznává nějaké limity sám autor/autoři? Jaké jsou podle Vás limity zvolené metody? Proč je podle Vás zvolený design ne/vhodný pro zodpovězení výzkumné otázky nebo otázek? Jak by podle Vás bylo možné výzkum „vylepšit“?)

Studující zpracovávají a odevzdávají rešerši jako vlastní, samostatně odvedenou práci, jež dokládá obeznámenost s vybranými texty a jejich metodami.¹

Rešerše každého zadaného textu bude mít minimálně 3000 a maximálně 6000 znaků. Rešerši je třeba vložit do odevzdávací, která je otevřena v ISu. Po vypršení času pro odevzdání budou složky v odevzdávací automaticky uzamčeny a již do nich nebude možno texty vkládat.

Termíny odevzdání/ zadané texty:

Odevzdání 1. rešerše: 22. 10. (včetně): Švelch, J. (2008). Počítačové hry jako nová média. *Mediální studia*, 3(1), 8–35.

nebo

Zahrádka, P. (2016). Etika kopírování kulturních obsahů. Kvalitativní studie internetového pirátství v České republice. *Illuminace*, 28(3), 5-27.

Odevzdání 2. rešerše: 29.11. (včetně):

Vochočová, L., Mazák, J., Štětka, V. (2016). Nic pro holky? Genderové nerovnosti v politické participaci na sociálních sítích. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 17(2), 64-75.

nebo

Slavík, L., Pospěch, P. (2019). Youtuberství jako konstrukce, destrukce a reparace soukromí. *Sociologický časopis*, 55(2), 135-159.

Závěrečná zkouška

Pro úspěšné složení závěrečné zkoušky se předpokládá obeznámenost s odpřednášenými tématy a znalost povinné literatury, která bude na přednáškách probírána (viz rozpis přednášek).

¹ Studijní řád o podvodném plnění povinností říká toto: „Výuka na MU předpokládá, že studenti znají studijní předpisy a že se nedopouštějí podvodného plnění studijních povinností, zejména opisování u zkoušek a plagiátorství, tedy **vydávání cizích myšlenek za vlastní a přebírání myšlenek jiných autorů bez uvedení autorství**. Plagiátorství patří k nejzávažnějším etickým proviněním v akademickém prostředí, popírá poslání university i smysl studia. Z právního hlediska je plagiátorství krádeží cizího duševního vlastnictví. Každým případem podvodného chování se zabývá disciplinární komise, která může udělit nejpřísnější sankci, a to nepodmínečné vyloučení ze studia. Studentům doporučujeme co nejdůkladněji se seznámit s problémem plagiátorství a se způsoby, jak se mu vyhnout.“

Základní metodologické učebnice a další doporučená literatura:

- Babbie, E. (2001). *The Practice of Social Research*. Wadsworth Publishing Company.
  - Blaikie, N. W. H. (2000). *Designing social research: the logic of anticipation*. Cambridge: Polity Press.
  - Creswell, J. W. (1998). *Qualitative Inquiry and Research Design. Choosing Among Five Traditions*. Thousand Oaks: Sage.
  - Disman, M. (2000). *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum
  - Flick, U. (1999). *An Introduction to Qualitative Research*. London: Sage.
  - Hendl, J. (1997). *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum.
  - Punch, K. (2008). *Úspěšný návrh výzkumu*. Praha: Portál.
  - Sedláková, R. (2014). *Výzkum médií. Nejpoužívanější metody a techniky*. Grada.
  - Silverman, D. (2005). *Ako robiť kvalitatívny výskum*. Bratislava: Ikar.
  - Šanderová, J. (2005). *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách: několik zásad pro začátečníky*. Praha: Sociologické nakladatelství.
-

Rozpis přednášek

18. 9. Orientační týden – výuka neprobíhá

25. 9. Základy vědeckého poznání, teorie a organizace vědy

- Seznámení s obsahem kurzu a s podmínkami jeho zakončení
- Otázky a odpovědi
- Věda, výzkum a vědecké poznání
- Každodenní vs. vědecké poznání
- Výzkumný proces

Povinná literatura:

Kapitola „Věda a vědecký přístup“ In Kerlinger, F.N. (1972). *Základy výzkumu chování*. Praha: Academia.

Doporučená literatura:

Kapitoly „Terminologie“ a „Sociální jev, sociální problém jako předmět výzkumu“ In Zich, F., Roubal O. (2014). *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Vysoká škola finanční a správní.

Kapitola „Na polí vědy“ In Sedláková, R. (2014). *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada.

Kapitola “Human Inquiry and Science“ (pouze str. 3-27) In Babbie, E. (2001). *The Practice of Social Research*. Wadsworth Publishing Company.

Podkapitola “Philosophical Worldviews” In Blaikie, N. W. H. (2000). *Designing social research: the logic of anticipation*. Cambridge: Polity Press.

2. 10. Logika výzkumu

- Účel výzkumu
- Základní vs. aplikovaný výzkum

- časová dimenze výzkumu
- Induktivní a deduktivní logika
- Kvantitativní, kvalitativní, smíšené metody, triangulace metod
- Techniky sběru dat, redukce dat a analýzy dat

Povinná literatura:

Podkapitoly 1.3 „Metodologie“, 1.4 „Výzkumný proces“, 2.1 „Kvantitativní výzkum“, 2.2 „Kvalitativní výzkum“, 2.4 „Smíšený výzkum“ In Hendl, J. (1997). *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum.

Doporučená literatura:

Kapitola “Inquiry, Theory, and Paradigms” (pouze s. 69-82) a kapitola “Purpose and Design of Research Projects” (pouze s. 89-97) In Babbie, E. (2001). *The Practice of Social Research*. Wadsworth Publishing Company.

Podkapitoly “Quantitative versus Qualitative Research“ a “Preoccupations of Quantitative and Qualitative Researchers” In Blaikie, N. W. H. (2000). *Designing social research: the logic of anticipation*. Cambridge: Polity Press.

9. 10. Informační zdroje a akademický text a jeho typy

- Elektronické informační zdroje
- Teoretické a přehledové studie vs. studie empirické

Povinná literatura:

Kapitola „Vybrané žánry odborných statí ve společenských vědách“ a Kapitola „Hlavní zásady publikační etiky“ In Šanderová, J. (2005). *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách: několik zásad pro začátečníky*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Doporučená literatura:

Kapitola “Literature searching” In Bell, J. (1999). *Doing your research project: a guide for first-time researchers in education and social science*. Buckingham: Open University Press.

Mareš, J. (2013). Přehledové studie: jejich typologie, funkce a způsob vytváření. *Pedagogická orientace*, 23(4), 427–454.

Kapitola “Preliminaries” a kapitola “Searching for information” In Jesson, J., Matheson, L., & Lacey, F.M. (2011). *Doing your literature review: Traditional and systematic techniques*. London: Sage.

16. 10. Design výzkumu I

- Fáze výzkumného procesu
- Návrh výzkumu, volba tématu
- Téma výzkumu a výzkumný problém
- Cíle výzkumu
- Výzkumné otázky
- Výzkumné strategie: Longitudinální výzkum, (quasi) experiment, průřezová studie, studium případu

Povinná literatura:

Kapitola „Jak začít aneb štěstí přeje připraveným“ In Sedláková, R. (2014). *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada

Doporučená literatura:

Kapitola "Research questions and objectives" In Blaikie, N. W. H. (2000). *Designing social research: the logic of anticipation*. Cambridge: Polity Press.

23. 10. Design výzkumu II

- Výzkumná jednotka
- Populace, census a vzorek
- Vzorkování (*sampling*): pravděpodobnostní a nepravděpodobnostní výběry
- Velikost vzorku, výběrová chyba
- Způsoby výběru v kvalitativním výzkumu

Povinná literatura:

Kapitola „Kolik vran musíme pozorovat“ In Disman, M. (2000). *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum.

Kapitola „Výzkumné jednotky: Koho/co budeme zkoumat“ In Sedláková, R. (2014). *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada

Podkapitola 5.3 „Způsob výběru“ In Hendl Jan. 1997. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum.

Doporučená literatura:

Kapitola "Selection of Data" In Blaikie, N. W. H. (2000). *Designing social research: the logic of anticipation* (pp. 197-213). Cambridge: Polity Press.

Kapitola "Sampling logic" In Babbie, E. (2001). *The Practice of Social Research*. Wadsworth Publishing Company.

30. 10. Specifika kvalitativního výzkumu

- Postupy kvalitativního zkoumání
- Konceptualizace
- Techniky redukce interpretace kvalitativních dat
- Kategorizace, vytváření typologií, ideální typ, kódování dat,
- Kritéria validity v kvalitativním výzkumu

Povinná literatura:

Podkapitoly 7.2 „Návrh kategoriálních systémů“, 7.3 „Vytváření typologií, ideální typy“, 7.4 „Zobrazovací prostředky“, 8.3 „Zakotvená teorie – metoda analýza, Kapitola „Hodnocení kvality výzkumu“ In Hendl, J. (1997). *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum.

Kapitola "Analyzing qualitative data" In Babbie, E. (2001). *The Practice of Social Research*. Wadsworth Publishing Company.

Podkapitola "Data analysis and interpretation" In Creswell, J.W. (2009). *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (pp. 183-190). Los Angeles: Sage.

Podkapitola "Data Analysis Techniques" In Blaikie, N. W. H. (2000). *Designing social research: the logic of anticipation* (pp. 236-241). Cambridge: Polity Press.

6. 11. Specifika kvantitativního výzkumu

- Hypotézy
- Operacionalizace a indikátory
- Proměnné
- Úrovně měření
- Základní způsoby vyhodnocování dat

- Validita a spolehlivost

Povinná literatura:

Podkapitoly 5.2 „Indikátor, ukazatel, znak, proměnná“, 5.3 „Hledání měřitelných indikátorů“ In Sedláková, R. (2014). *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada.

Kapitola „Jak nakreslit plán aneb na co jsou hypotézy.“ In Disman, M. (2000). *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum.

Doporučená literatura:

Kapitola “From concepts to measurements” In Babbie, E. (2001). *The Practice of Social Research*. Wadsworth Publishing Company.

Kapitola “Developing indicators for concepts” In De Vaus, D. A. (2001). *Research design in social research*. London: Sage Publications.

Kapitola “Analyzing quantitative data” In Babbie, E. 2001. *The Practice of Social Research*. Wadsworth Publishing Company.

13. 11. Techniky sběru a analýzy dat – Publika I: Dotazníkové šetření

- Dotazníkové šetření a jeho typy
- Návrh dotazníku
- Typy otázek a odpovědí

Povinná literatura:

Kapitola „Základní techniky sběru dat“ (pouze s. 157-207) In Sedláková, R. (2014). *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada.

Podkapitola 4.2 „Návrh dotazníku“ In Punch, K. (2008). *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál.

Doporučená literatura:

Kapitola “Survey” (pouze s. 228-242) In Babbie, E. (2001). *The Practice of Social Research*. Wadsworth Publishing Company.

Kapitola “Constructing questionnaires” In De Vaus, D. A. (2014). *Surveys in social research*. London: Routledge, Taylor & Francis Group.

20. 11. Techniky sběru a analýzy dat – Publika II: Kvalitativní formy dotazování

- Hlubkový rozhovor
- Narativní rozhovor
- Focus groups

Povinná literatura:

Podkapitola 6.1 „Kvalitativní dotazování“ In Hendl, J. (1997). *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum.

Kapitola „Základní techniky sběru dat“ (pouze s. 207-242) In Sedláková, R. (2014). *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada.

Doporučená literatura:

Slavík, L., & Pospěch, P. (2019). Youtuberství jako konstrukce, destrukce a reparace soukromí. *Sociologický časopis*, 55(2), 135-159.

27. 11. Techniky sběru a analýzy dat – Publika III: Pozorování a etnografické přístupy

- Pozorování, role pozorovatele,
- Etnografický výzkum,
- Virtuální a online etnografie

Povinná literatura:

Podkapitoly 4.2 „Etnografický výzkum“, 6.2 „Pozorování“, 8.2 „Analýza dat v etnografické studii“ In Hendl, J. (1997). *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum.

Kapitola „Pozorování a etnografické postupy sběru dat“ In Sedláková, R. (2014). *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada

Doporučená literatura:

Chine, Ch. (2017). Ethnographies of Online Communities and Social Media: Modes, Varieties, Affordances. In Fielding, N. G., Lee, R. M., & Blank, G. (Eds.), *The SAGE Handbook of Online Research Methods* (pp. 401-415). London: Sage.

4. 12. Techniky sběru dat a analýzy dat – Obsahy (Analýza dokumentů a jiných obsahů)

- Kvalitativní vs. kvantitativní techniky
- Obsahová analýza: kódování, reliabilita
- Sémioticko-strukturální analýza
- Interpretativní čtení
- Narativní analýza

Povinná literatura:

Kapitola „Analýza dokumentů“ In Sedláková, R. (2014). *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada

Doporučená literatura:

Podkapitola “Content analysis” In Babbie, E. (2001). *The Practice of Social Research* (pp. 295-307). Wadsworth Publishing Company.

Jansová, I. (2017). Fanouškovský jazyk jako exemplář fanouškovských aktivit s mocenským potenciálem. *Mediální studia*, (2), 167-187.

Kirkosová, K. (2019). Přemluv bábu, pobav sebe: postmoderní estetika v občanském politickém diskurzu. *Filozofie dnes*, 10(2), 175-206.

Kronick, J.C. (1997). Alternativní metodologie pro analýzu kvalitativních dat. *Sociologický časopis*, 33(1), 57-67.

11. 12. Prezentace dat a vědeckých výsledků

- Zpráva z výzkumu
- Zobrazovací prostředky, tabulky, grafy, schémata
- Základní pravidla prezentace dat a informací

Povinná literatura:

Podkapitola 7.4 „Zobrazovací prostředky“ In Hendl, J. (1997). *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum.

Kapitola „Závěrečná zpráva o výzkumu“ In Hendl, J. (2015). *Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat*. Praha: Portál.